

INGLIZ VA O'ZBEK TILIDAGI QARINDOSHLIK HAQIDAGI MAQOLLARNING QIYOSIY TAHLILI.

Gafurova Nozima Ikromovna

Farg'ona davlat universiteti,
Ingliz tili o'qitish metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi
Email: ngafurova957@gmail.com

Qayumova Sayyora Topvoldi qizi

Farg'ona davlat universiteti,
Lingvistika (ingliz tili) mutaxassiligi magistranti
Email: shohrux771ja@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7905699>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-May 2023 yil
Ma'qullandi: 05-May 2023 yil
Nashr qilindi: 08-May 2023 yil

KEY WORDS

*maqol, lingvokulturologiya,
madaniyat, pragmatika,
sinonimiya, antonimiya,
ekvivalent, kontekst.*

ABSTRACT

Ushbu maqola yaxshilik va yaxshi hulq haqidagi ba'zi ingliz va o'zbek maqollarining semantik va lingvomadaniy xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Ayrim maqollarning boshqa tildagi ekvivalentlari tarjimaning bir qancha muhim innovatsion usullarini aniqlash va ingliz va o'zbek tillaridagi o'ziga xosliklarini qarama-qarshi qo'yish maqsadida ularni boshqa tilda izohlash uchun berilgan. Ushbu ishning natijalari va misollari qarindoshlik va mehr-muhabbat haqidagi ingliz va o'zbek maqollarining ma'nolaridagi ba'zi farqlarni ajratish va ularning lingvomadaniy xususiyatlarini o'rganishga yordam beradi.

Ushbu qismda ingliz va o'zbek maqollarida eng ko'p uchrovchi yaxshilik va yomonlik, do'stlik va qavm qarindoshlik mavzusiga oid ayrim maqollarning ingliz va o'zbekcha variantlarini tahlil qilgan holda, maqollarning har ikkala tilda uchrovchi o'xshash va farqli jihatlarini ko'rib chiqamiz. Kundalik hayotimizda uchrovchi turli xil narsalarni hamisha ikki xil, ya'ni bir-biriga qarama-qarshi jihatlarini orqali bilamiz. Bular ichida eng ko'p uchrovchi hodisalardan yaxshilik va yomonlik xislatlaridir. Yoki tilimizda bularni ijobiy bo'yoqdor so'zlar va salbiy bo'yoqdor so'zlarga ajratamiz. Yaxshilik va yomonlik leksemalarining maqollarda keng ko'lamda uchrashi tabiiy holdir. Chunki maqollar xalqning hayotiy haqiqatga nisbatan qarashlarini va munosabatlarini ko'rsatuvchi hodisadir. Shu o'rinda ingliz va o'zbek maqollarida uchrovchi yaxshilik va yomonlik mavzusidagi maqollar xalqning ushbu tushunchalarga bo'lgan munosabatlarini yaqqol ifoda etadi. Keltirilgan fikrlarimizni isbotlash maqsadida quyida bir qator yaxshilik va yomonlik mavzusidagi ayrim o'zbek va ingliz maqollarining semantik tahlillarini keltirib o'tamiz.

Inglizcha: **A bad excuse is better than none**

O'zbekcha: **Yaxshi gap bilan ilon inidan chiqar,
Yomon gap bilan musulmon dinidan.**

Inglizcha: **A bad beginning makes a bad ending**

O'zbekcha: **Yomonchilik bo'lganda, qor ustiga muz yog'ar.**

Inglizcha: **A good beginning makes a good ending.**

O'zbekcha: **Yaxshi yil — bahoridan,**

Yomon kun — saharidan ma'lum

Ushbu maqollar eng ommabop maqollar sirasiga kiradi. Biror ishning natijasi qanday bo'lishi, uning qanday boshlanishiga bog'liq ekanligi maqollarda ham o'z aksini topa olgan. Odatda boshlagan ishimizning yakuni uni qanday ruhiyatda boshlashimizga va yon-atrofimizdagilarni bunga bo'lgan munosabatiga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun ham ishni yaxshi boshlasak yaxshi, aksincha yomon boshlasak yomon yakun topishi maqollarda ifodalangan. Bu kabi maqollar har ikki xalqda ham batafsil aks etgan. Maqollardan yana shuni ko'rish mumkinki, inglizlar ham o'zbeklar ham yaxshi bilan yomonni qarama- qarshi qo'yish orqali ichki ma'noni ifodalashga harakat qilgan. Bunga qo'shimcha qilib quyidagi maqolni ham keltirib o'tsak bo'ladi.

Inglizcha: **In every beginning think of the end.**

O'zbekcha: **Yaxshi yerga yotsang,**

Yaxshi tush ko'rasan.

Yomon yerga yotsang,

Yomon tush ko'rasan.

Demak, har bir boshlamoqchi bo'lgan ishimizning yakuni uni qanday boshlashimizga bo'g'liq ekanligi yuqorida keltirib o'tgan maqollarimizda ifodalangan. Ushbu maqollarning tahlilidan kelib chiqib, har ikki tildagi variant bir xil ma'no- mazmun anglatayotganini ko'rishimiz mumkin.

O'zbek va ingliz tillaridagi maqollarda o'zining g'oyat mazmunga boy ekanligi bilan ajralib turuvchi maqollardan yana biri **“Every cloud has a silver lining”** va **maqolning o'zbekcha varianti qilib:**

“Har yaxshida bir “ammo” bor,

Har yomonda — bir “lekin” olingan.

Inglizcha keltirilgan “Every cloud has a silver lining” aslida o'zbek tiliga – “Har bir bulutning kumush hoshiyasi bor”- deb tarjima qilinadi. Keltirilgan tarjima orqali biror ibratli fikrni darhol anglab olish biroz qiyin. Inglizchadan o'zbekchaga qilingan tarjimada maqol oddiy bir gapdek bo'lib qolgan. Agar berilgan tarjimani mazmunan tahlil qiladigan bo'lsak, bulutning kumush hoshiyaga ega ekanligi aslida yomg'irning yog'ishi bilan baholanadi. Bir qarashda maqolda ishlatilgan so'zlar “cloud”- “bulut” yoki “silver”- “kumush” hech qanday salbiy ma'noga ega emas. Biroq maqolning umumiy mazmunidan kelib chiqadigan bo'lsak, havoning bulutli bo'lishi salbiy holatni ifodalasa, bulut bo'lib yer-u zaminga yomg'ir yog'ishi va bu orqali xalqqa risq-nasiba kelishi ijobiy hodisa sifatida baholanadi. Ko'chma ma'noda ifodalangan bulutning kumush hoshiyasi- yomg'ir yo'g'ib, elga rizq ulashishi, tabiatni musaffo qilishi va ba'zan insonlar qalbidagi g'uborni yuvishi bilan baholangan.

Endi maqolning o'zbekcha muqobil varianti bilan tanishib chiqsak. O'zbekcha varianti qilib “Har yaxshida bir “ammo” bor, Har yomonda — bir “lekin” keltirilgan. Maqolning ma'nosi shuni anglatadiki, inson hech qachon butunlay yomon yoki butunlay yaxshi bo'lolmaydi. Har bir yomon deb qaralgan shaxs yoki

narsa-buyumning ham o'ziga yarasha yaxshi tomonlari va har bir yaxshining o'ziga xos yomon jihatlari bo'lishi mumkin. Shu bugungi kungacha o'zbek xalq maqollari orasida xalq tomonidan faol tarzda ishlatilib kelinayotgan ushbu maqol o'zbeklar uchun aynan yuqorida keltirgan vaziyatimizda ishlatiladi. O'zbek xalqi qadim-qadimdan shu narsaga alohida e'tibor beradiki, biror shaxs yoki narsani mutlaqo qoralab bo'lmaydi va shu o'rinda mutlaqo yaxshi deb bo'lmaydi.

Maqolning umumiy mazmuni shundan iboratki, har narsada faqat yaxshilikka erishish. Yomonni yomon deb umuman qatordan chiqarib tashlamaslik, yoki yaxshini juda yaxshi deb kibrga berib yubormaslik. Inson kibrga berilganda, o'zi bilmagan holda yomon bo'lib qolishi mumkindir.

Demak, keltirib o'tgan maqolimizning har ikkala tildagi variantini bir xil ma'no- mohiyatga ega deb hisoblasak bo'ladi. Umuman, ishlatilish o'rniga ko'ra semantik jihatdan deyarli bir xil ma'noga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxat:

1. Abdullaeva N.E., SEMANTIC AND LINGUOCULTURAL FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS WITH CONCEPT OF FRIENDSHIP. January 2017.
2. Teliya V.N. Phraseology in the context of culture. Languages of Russian culture. Moscow, 1999. P. 17-20.
3. Honeck, R. A proverb in mind: the cognitive science of proverbial wit and wisdom. – USA.: Lawrence Erlbaum, 1997.
4. Karamatova K.M., Karamatov H.S. Proverbs–Maqollar– Пословицы. – T.: Mehnat, –2000
5. Madayev O., Sobitova T. Xalq og'zaki poetik ijodi. – T.: Sharq, 2010

INNOVATIVE
ACADEMY